

Journal of Recreation and Tourism Research

Journal home page: www.jrtr.org
ISSN:2148-5321

“SAKİN ŞEHİR”LER İÇİN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZMİN ÖNEMİ: SAKARYA-TARAKLI ÖRNEĞİ

Engin ASLAN^a

S. Gül GÜNEŞ^b

^aİnönü Üniversitesi, Sağlık Kültür ve Spor Dairesi Başkanlığı (engin.aslan@inonu.edu.tr)

^bAtılım Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Doç. Dr. (gul.gunes@atilim.edu.tr)

ÖZET

Turizm endüstrisinin dünya genelinde oluşturduğu 1 trilyon 400 milyar \$'lık ihracat hacmi, turizm faaliyetlerinin ekonomik ve stratejik açıdan önemli bir konuma ulaşmasını sağlamıştır. Bununla birlikte, yapılan çalışmalarda turizm faaliyetlerinin ekonomik ve kültürel etkilerinin yerele yansımada bazı önemli sorunların yaşanmakta olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı; “Sakin Şehir” ve “EDEN” unvanına sahip Sakarya-Taraklı örneğinde sürdürülebilir turizmin ekonomik ve kültürel boyutunu ve önemini vurgulamaktır.

Araştırma yöntemi; “Niteliksel Tasarım” türlerinden olan Niteliksel İçerik Analizi Tasarımıyla (kaynak/literatür taraması) içerik oluşturma ve Niteliksel Saha Araştırması (gözlem yapma) yollarıyla niteliksel veri toplama; “Niceliksel Tasarım” türlerinden olan Tanımlayıcı/Betimleyici Araştırma Tasarımı (anket) yoluyla veri toplama olarak belirlenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; Taraklı 'da; tarihi ve kültürel yapının bozulmasını önleyici tedbirlerin alınmasına ve ekonomik yapının güçlendirilmesine yönelik projelerin geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Turizm, Sürdürülebilir Gelişme, Yavaş Beslenme, Sakin Şehir, Sakarya-Taraklı.

ABSTRACT

THE IMPORTANCE OF SUSTAINABLE TOURISM FOR CITTASLOW: THE CASE STUDY OF SAKARYA-TARAKLI

The 1 Trillion 400 Billion \$ valued export volume which the tourism industry constituted worldwide, ensured the tourism activities to obtain an important status economically and strategically. However, within the studies conducted by academicians, some important problems are remarked, on the reflection of economic and cultural effects of tourism activities to the domestic market. The purpose of the research in this manner; is to determine the importance of economic and cultural aspects of the sustainable tourism for Sakarya-Taraklı.

Research Method is designated as; Forming content via Qualitative Content Analysis Design which is one of the “Qualitative Design” types (source/literature review) and gathering qualitative data via Qualitative Field Research (observation) and data gathering by Descriptive/Depictive Research Design (survey) which is amongst the types of Quantitative Design.

With respect to the outcomes of the research: preventive measures so as to prevent the corruption of historical and cultural structure in Taraklı and projects towards strengthening the economic structure shall be developed.

Key Words: Sustainable tourism, Sustainable Development, Slow Food, Slow City, Sakarya-Taraklı.

Sakin Şehir Hareketi

Kentsel kalite açısından daha yaşanabilir mekanlar oluşturulmasında son yıllarda nüfus yoğunluğu çok fazla olmayan yerleşim alanlarında, “Sakin Şehir (Cittaslow/Slow City)” hareketi etkili olmaktadır. Literatüre “Yavaş Şehir” olarak giren bu kavram, sonraları yavaşlığın tembellikle birlikte anılması ve bu durumun Cittaslow hareketi adına olumsuz bir imaj algısı oluşturması nedeniyle “Sakin Şehir” olarak değişime uğramıştır.

Şahinkaya (2010), İtalyanca Cittâ (şehir) ve İngilizce slow (sakin/yavaş) kelimelerinden oluşan ve literatürde Cittâslow olarak yer alan “Sakin Şehir” hareketinin, 1986 yılında Roma’daki İspanyol Merdivenlerinde açılan McDonald’s restaurantının, Carlo Petrini önderliğindeki grup tarafından “meydanın estetiğinin bozulacak olması ve yemek yemenin hızlı şekilde ve yalnızca doyma amacıyla yapılan bir eylem olmadığı” gerekçeleriyle başlatılan protestolar sonucunda oluşan slow food “yavaş yemek” akımıyla başladığını belirtmektedir. Ayrıca kendiliğinden başlayan yavaş yemek akımının zaman içerisinde yalnızca gıda ile sınırlı kalmadığını, yaşam, yolculuk, eğitim, okuma, ekonomi gibi alanlarda da “yavaşlık” felsefesinin giderek yaygınlaşan bir eğilim haline geldiğine dikkat çekmektedir.

Bu doğrultuda ortaya çıkan sakin şehir hareketinin temelini 1999 yılında İtalya’nın Chianti-Greve kentinde atıldığı ve yayımlanan ilk bildirgesinde; küreselleşme hareketinin, insanlar ve toplumlar arasında iletişim, bilgi ve deneyim paylaşımı açısından kolaylıklar ve kaynaşmalar sağlamasına rağmen farklılıkların ve özgünlüklerin ortadan kaldırıldığı tek tipleşme ve sıradanlık gibi olumsuzluklara neden olduğuna dikkat çekilmektedir.

Bu olumsuz gidişatın durdurulması için yerel ve özgün değerlere sahip çıkılarak bu değerlerin korunması ve geliştirilmesinin gerekli olduğu belirtilmektedir. Bu doğrultuda; yerel özgünlüklerin korunması ve geliştirilmesi adına oluşturulan “sakin şehirler” ağı etrafındaki yapılanmanın hızla yaygınlaştığı ve İtalya’daki bazı kentlerin (Bra, Positano ve Orvieto) ardından İngiltere, Portekiz, Avusturya, Polonya, Norveç ve Almanya’dan da bir çok kentin “sakin şehir” olmaya hak kazandığı bildirilmektedir (Günerhan vd, 2010: 34). Bugüne gelindiğinde ise, Mart 2016 tarihi itibarıyla dünya genelindeki 30 ülkeden 213 kentin “sakin şehirler” ağına katıldığı deklare edilmektedir (Cittâslow International, 2016).

Özhancı vd. (2013), sakin şehirler ağına dahil olan kentlerin, kendi gelenek ve göreneklerini, tarihsel kimliklerini, yemek kültürlerini koruyabilmelerini öngörmekte olup zayıf ve güçlü yönlerini analiz ederek sahip oldukları

mevcut imkanlar doğrultusunda, yerel özgünlüklerini koruma ve geliştirme yönlü stratejiler oluşturmalarını beklemektedir. Böylece ortaya çıkarılacak olan yerel farklılıkların yaşam hızlarını düşürmeye ve rahatlatmaya yönelik oluşturulacak olan organizasyonlar ve misafirperverliklerle desteklenerek, özgün kent algısı yaratması gerektiğini belirtmektedir.

Güven (2011), yavaş yemek ve sakin şehir hareketinin; slow travel (yavaş seyahat), slow schools (yavaş okul), slow books ya da slow word (yavaş okuma), slow money (yavaş ekonomi), slow sex (yavaş cinsellik), slow media (yavaş medya) ve nihayetinde slow living (yavaş yaşam) şeklinde gelişerek yaygınlaştığını belirterek slow living (yavaş yaşam) felsefesinin kişilerin kendi içine kapandığı ve dış dünyaya kapılarını kapattığı gibi bir hareket olarak anlamlandırmanın doğru olmadığını; felsefenin, yaşanan hayattan zevk alındığı ve bazı zamanlar hiçbir şey yapmanın özgürlüğünün ve huzurunun tadıldığı, kişinin kendisi için ayırdığı bir zaman dilimi olduğuna dikkat çekmekte ve hız kavramının günümüzde çalışkanlık ve güçle özdeşleştirildiğini, yavaşlığın ise tembellik ve zayıflıkla anıldığını; yavaş düşünen kişilerin ihtiyatlı kişilik yapısına sahip olduğunun göz ardı edildiğini ve yavaş öğrenen ya da geç anlayan kişi olarak resmedildiğine ve algılandığına vurgu yaparak bu algılamayı eleştirmektedir.

Cittâslow organizasyonu, ulaşmak istediği hedefleri açısından ele alındığında; kentlerin yaşam kalitelerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesine dayalı yeni fikirlerin, farklı yollar ve yöntemler üzerinde düşünülerek oluşturulması ve oluşturulan yöntemlerin tüm ülkelerle paylaşılmasını; yerel toplulukların, kasabaların ve kentlerin günlük yaşantılarında yavaş yemek felsefesini uygulayabilecekleri ve bu felsefeyi büyütebilecekleri eko gastronomi kavramlarının geliştirilmesini ve organizasyonda yer alacak kentlerin bozulmamış manzara ve yapıları, sanat ve kültür faaliyetleri, yerel mutfak özellikleri, dini törenleri gibi varlıklarının özgünlüğünü kaybetmeden korunması ve buralarda yaşayanların sakin hayat felsefesini benimsemesi şeklindeki kavramlara önem verildiği anlaşılmaktadır (Cittâslow International, 2016).

Karataş ve Karabağ (2013), sakin şehirler ağına katılmak isteyen yerleşim yerlerinin Cittâslow organizasyonunun ortaya koyduğu bazı ilke ve kriterleri karşılamaları gerektiğini ve ayrıca bu kriterlerin aday kentlerde sürdürülebilir olmasının gerekliliğine dikkat çekerek, Cittâslow birliğine katıldığı sertifika ile belgelendirilen kentlerin, ancak dört yılda bir yenileyecekleri sertifika ile birlikte kalabileceklerini belirtmektedir.

Cittâslow birliğinde yer alan ve üyeliğe aday kentlerin “yavaş felsefesi”ne bağlı kalmaları ve bu

felsefeyi sürdürülebilir kılmaları gerekmekte olup, üyeliğe kabul için belirlenmiş olan 7 ana kriter (çevre politikaları; altyapı politikaları; kentsel yaşam kalitesi politikaları; tarımsal üretim, turistik faaliyetler, esnaf ve sanatkarların desteklenmesine yönelik politikalar, misafirperverlik, farkındalık ve eğitimi için planlar, sosyal uyum politikaları ve ortaklıkların desteklenmesi) bağlı 71 alt kriterin % 50' sini yerine getirmeleri beklenilmektedir. Üyelik başvurusunda bulunan kent nüfusunun 50 bin ve altında olması ve aynı zamanda yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, su ve hava kalitesi, biyo- çeşitlilik, yaşam kalitesinin geliştirilmesi ve korunması, ekonomik, ekolojik ve sosyal adalet kavramları etrafında birleşmesinin de gerekli olduğu belirtilmektedir (Cittaslow Türkiye, 2016). Bu doğrultuda oluşturulan Cittaslow politikalarının kriterleri;

Çevre Politikaları: Hava ve su temizliğinin yasalarla belirtilen parametrelerde olduğunun belgelendirilmesi, içme suyu tüketiminin ulusal ortalamalarla karşılaştırılması, kamunun kullanım alanında ve hanelerde enerji tüketiminin kontrol altına alınması ve kamunun yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üretmesi, kentsel katı atıkların ayrıştırılarak toplanması ve kentsel kanalizasyon için atık su arıtma tesislerinin oluşturulması ve biyoçeşitliliğin korunması,

Altyapı Politikaları: Engellilere yönelik mimari engellerin kaldırılması, özel taşıt kullanımına alternatif ulaşım planlamaları yapılması, bisikletle ulaşımın yaygınlaştırılması amacıyla toplu taşıma aktarma merkezlerinde bisiklet park yerleri oluşturulması ve mevcut bisiklet yollarının araç yollarıyla kilometre olarak karşılaştırılıp bu yolların geliştirilmesi, kent merkezleri ve hastanelerde hamileler için özel araç park yeri ayrılması,

Kentsel Yaşam Politikaları: Kent direnci için ve kente ait değerlerin iyileştirilmesi için kamusal bina düzenlemeleri yapılması, kentsel yaşanabilirliğin artırılması amacıyla yeşil alanların oluşturulması, kent yaşayanları ve ziyaretçileri için interaktif hizmet gelişiminin bilgi ve iletişim teknolojileri ve internet ağı erişimine kolay erişilebilir kılınacak yatırımların yapılması, yerel ürünlerin ticarileştirilebileceği alanların oluşturulması ve bu amaca hizmet etmek üzere mevcut üretim atölyelerinin korunması ve değerlerinin artırılması, kişisel sürdürülebilir kentsel planlamanın ve kamusal sürdürülebilir kent planlarının teşvik edilmesi ve sosyal altyapıyı destekleyecek teşvikler oluşturulması,

Tarımsal, turistik, esnaf ve sanatkarlara dair politikalar: Agroekolojinin (yerel ürünlerin sertifikalandırılması) geliştirilmesinin teşvik edilmesi, geleneksel iş tekniklerinin ve zanaatların, el yapımı ve etiketli veya markalı esnaf/sanatkar

ürünlerinin desteklenmesi yoluyla korunması, kırsal alanda yaşayanların hizmet erişimlerine ulaşmasını sağlayarak bu bölgelerin katma değerinin artırılması, tarımsal üretimde genetiği değiştirilmiş organizmalar (GDO) kullanılmasının yasaklanması ve kamuya ait restaurantlarda organik ürün kullanımının teşvik edilmesi, yerel ve geleneksel kültürlerin koruma altına alınması, yemek sektöründe tat eğitimi verilmesi ve organik yerel ürünlerin kullanılmasının teşviki, tarım alanı olarak kullanılırken imara açılan bölgelerin yeniden planlama kapsamına alınması,

Misafirperverlik, Farkındalık ve Eğitim için Planlar: Cittaslow organizasyonun görünürlüğünü ve bilinirliğini sağlayacak faaliyetler düzenlenmesi ve kent halkına Cittaslow felsefesi hakkında düzenli ve kalıcı eğitimler verilmesi, yerel yönetimler ve Cittaslow organizasyonu arasındaki çalışmaları yürütecek STK yapılanmalarına gidilmesi, kentle ilgili önemli yönetsel kararlara tabandan tavana katılımın benimsenmesi ve uygulanması, yavaş güzergahların oluşturulması ve bu güzergahlarda yerel iyi karşılamaların organizasyonu,

Sosyal Uyum: Azınlıklara karşı hoşgörülü davranılması ve ayrımcılığa gidilmemesi, etnik köken ayrımcılığına karşı duruşun benimsenmesi ve yerleşim yerlerinde homojen dağılımın benimsenmesi, yoksullukla mücadele ve genç istihdamının desteklenmesi, engelli bireylerin uyumunun sağlanması, kültürler arası uyumun gerçekleştirilmesi ve politikaya katılımın sağlanması

Ortaklıklar: Yavaş yemek organizasyonları ve kampanyalarının oluşturulması ve desteklenmesi, doğal ve yöresel yiyeceklerin Slowfood ve diğer kurumsal organizasyonlar aracılığıyla desteklenmesi, gelişmekte olan ülkelerde Cittaslow ve Slowfood felsefesinin genişletilmesini ve geliştirilmesini sağlamak amacıyla eşleştirme projeleri oluşturmak ve işbirliği oluşturulması, şeklinde belirlenmiştir (Cittaslow Türkiye, 2016).

Karataş ve Karabağ (2013), 1999 yılında İtalya Floransa'da belediye olan Greve in Chianti'nin belediyesinde ortaya çıkan Cittaslow hareketinin, hareketin önderi olan Paolo Saturnini (Eski Belediye Başkanı)'nin "yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve kentlerin kendilerini değerlendirerek farklı kalkınma modelleri ortaya koymaları fikrinin ulusal ölçekte yaygınlaştırılması" vizyonu ile oluştuğunu belirtmektedir.

Yurtseven (2013), başarılı şekilde uygulanan yerel tarım uygulamalarının ekolojik dengenin sürdürülmesinde önemli bir etken olduğuna ve uzun yıllar dünyayı doyurabileceğine; bununla birlikte günümüzde yerel tarım uygulamalarından vazgeçildiğine ve bunun yerine teknoloji temelli

işletme kontrolleri ve tek kültürlü ihraç sistemlerinin geldiğine; küresel sorunların çözümünde çare olduğu düşünülen teknolojik işletme girişimlerinin küçük ölçekli üretim yapılarını tasfiye ettiğine ve bu gelişmelerin de yerel ekonomik ve yerel kültürel yapılar üzerinde olumsuz etkilere neden olduğuna dikkat çekmektedir.

Yerel kalkınmanın sağlanması ile ekogastronomi kavramı arasında ilişki kuran görüşe göre; özgün olmayan tarım ve yiyecek üretiminin önlenmesi yönünde alınacak tedbirlerin, yerel tarımı ve özgün yiyecek üretimini destekleyeceğine, böylelikle oluşturulan yerel toplum farkındalığının, yiyecek deneyimine dayalı marka ve kimlikler altında çekicilik unsuru yaratacağına dikkat çekilmekte ve bu anlayışla geliştirilen ekogastronomi olgusunun, yerel ekonomik yapıyı turizm ve tarım sektörleri açısından güçlendirerek destinasyonların özgünlüğüne katma değer sağlayacağı belirtilmektedir (Yurtseven, 2014: viii).

Bu doğrultuda; Sırım (2012), yerel ve organik ürün üretiminin çevreyle uyumlu ve ekonomik sonuçları olan faaliyetlerden olduğunu, bu faaliyetlerin yerel ekonomiler için canlanma ve istihdam sağladığını ve böylelikle refah artışına katkı sağladığını belirtmekte ve bir Cittâslow olan İtalya'nın Bra kentinde açılan yerel peynir imalathanelerini hayvancılığın gelişmesine sağladığı katkılar, taze ve güvenilir ürünlerin tüketiciyle buluşması ve kentte süt ürünleri alanında yapılan yatırımlar sayesinde çok sayıda Bra'nın istihdam edilmesi açılarından ele alarak örneklemektedir.

Sakin şehirler konusunda çalışma yapan araştırmacıların ifade etmiş oldukları fikirlere göre, yerel kalkınmanın dinamiği, özgün yiyecek üretiminin desteklenmesi ve iyi tarım uygulamaları yoluyla ekogastronominin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması şeklindedir. Bu doğrultuda; bir yörede turizmin gelişmesi yörenin kalkınması için önemli etkenlerden birisidir.

Turistik yerlerin korunması, tanıtılması ve turizme açılması, buralarda yaşayan halkın turizm konusunda bilinçli olmasını gerektirmektedir. Yerli ve yabancı turistlere kapılarını ardına kadar açan, onlara misafirperverliklerini her konuda gösteren yöre halkının turizme olumlu etkisi yadsınmaz" (Karataş ve Karabağ, 2013:10) görüşüyle yerel kalkınma ile turizm arasındaki ilişkiye dikkat çekilmektedir. Bu doğrultuda dünyada ve Türkiye'de Cittâslow uygulamaları sonucunda ortaya çıkan yerel kalkınma örnekleri ele alındığında; Türkiye'de 11 kentin (Muğla -Akyaka, Çanakkale - Gökçeada, Şanlıurfa - Halfeti, Ordu - Perşembe, İzmir - Seferihisar, Sakarya - Taraklı, Kırklareli - Vize, Isparta - Yalvaç, Aydın - Yenipazar, Erzurum - Uzundere, Artvin - Şavşat)

Cittâslow birliğine kabul edildiğini görmekteyiz(Cittâslow Türkiye, 2016).

Bu örneklerden Seferihisar; beş yıldızlı oteller yerine butik otellerin hakim olduğu, trafik ve gürültü kirliliğine karşı önlemlerin alındığı ve kent dokusunun ve doğasının korunduğu, sessiz ve sakin yaşamın hüküm sürdüğü bir turizm çekim merkezi haline geldiği ve Türkiye'nin ilk, dünyanın ise 129. "sakin şehri" olduğu belirtilmekte olup altyapı, çevre, kent estetiği gibi Cittâslow kriterlerini % 73 düzeyinde yerine getirdiğine dikkat çekilmekte ve çocukların doğal üretimi öğrenmeleri için bahçelerin oluşturulduğu; yerel üretimin desteklenmesi ve birliğin ticari merkezler kurulması kriterini karşılamak amacıyla "Köy Pazarları"nın kurulduğu; bisikletle ulaşımın teşvik edilmesi amacıyla güneş enerjili bisiklet üretimi ve bisiklet yolları projelerinin oluşturulduğu; kent merkezindeki ulaşımın, motorlu araçlar yerine faytonla sağlanmasına yönelik düzenlemelerin yapıldığı; caddelerde ki görüntü kirliliğini engellemek için tabelaların değiştirilmesi ve çanak antenlerin sökülmesi gibi tedbirlerin alındığı; evlerin dış görüntülerinin düzenlenmesine (dış cephe boyamaları, pencere ve balkonların çiçeklendirilmesi, klimaların ahşap kaplamalarla kamufler edilmesi vb.) yönelik çalışmaların sponsorluklar aracılığıyla yürütüldüğü; kentin tarihi geçmişinin ve kültürel kaynaklarının, 75 yaş üstü sakinlerin anlatımıyla oluşturulacak "Seferihisar Sözlü Tarihi" derleme kitabıyla korunması çalışmalarının yapıldığı; güneşli gün sayısının 300 gün olması, zengin termal kaynaklarına sahip olması ve güçlü rüzgar koridorunda yer alması gibi avantajların, ısınmada jeotermal aydınlatmada ise güneş ve rüzgar enerjisinin kullanılacağı proje çalışmalarının yapıldığı; yerel yemeklerin üretildiği lokantaların işletmeye açılmasının desteklenmesi ve turizm konusunda kitle turizminin her şey dahil sistem uygulaması yerine ev pansiyonculuğu ve butik otel işletmeciliğinin benimsendiği oldukça başarılı bir Cittâslow örneği olarak karşımıza çıkmaktadır (Şahinkaya, 2010: 15-16).

Uluslararası bir diğer örnek Güney Afrika Sedgfield'in; Garden Route Milli Parkı için "sınırsız koruma" vizyonu ile Cittâslow seçildiği, bu konudaki çalışma ve girişimin bölgenin başarılı iş adamlarından André Gauchê tarafından ortaya atılan tescilli bir milli park fikrinden doğduğu, çalışmaların 2000 yılında başladığı ve Cittâslow ilan edilene kadar geçen yaklaşık 10 yıllık süreçte birlik kriterlerinin yerine getirilmesi için çaba sarf edildiği ve kentin yapısının muhteşem doğasıyla uyumlu hale getirilerek kentte yaşayanlar ve kenti ziyaret edenler için yaşam kalitesi oluşturulduğu belirtilmekte olup kentin Cittâslow olarak kabul edilmesini kutlamak amacıyla, kentin yaşam kalitesi değerlerinin deklare edildiği ve sakin yaşam ve sakin kent kültürünü yansıtacak şekilde

geleneksel “Slow Festival” organizasyonu gerçekleştirildiğine dikkat çekilmekte olup, geleneksel olarak düzenlenen bu festival için belediyenin kent caddelerinde yerel kültürü yansıtan aile temalı ve eğlenceli mozaik heykeller oluşturduğunu, bu mozaik heykel çalışmalarının yerel zanaatkarların iş potansiyelini arttırdığı ve kenti güzelleştirdiği; kentte Ekolojik Yulaf Topluluğu ve Çiftçi Marketleri oluşturulduğu, açık hava aktiviteleri ve macera sporları için çalışmalar yapıldığı, eski film gösterimlerinin yapıldığı, köpek yürüyüşleri düzenlendiği ve 19 km’lik yavaş bisiklet kullanma yarışı düzenlendiği belirtilmektedir. Sedgfield’i özel kılan durumlardan birisinin de “Angulate” türü özel kaplumbağaların yaşam alanı olduğuna dikkat çekilmekte ve bu kaplumbağaların yerel halk tarafından evcil hayvan ticaretinde kullanılması, kaplumbağa yavrularının kargaların saldırısına maruz kalması, yaşanan seller sonrasında boğulma tehdidi altında olduğunu, bölgeyi ziyaret edenler tarafından evlerine götürülmek suretiyle yerlerinin değiştirilmesi gibi nedenlerle tehdit altında olduğuna dikkat çekilmekte ve kentte bu kaplumbağaların korunması için 30’a yakın gönüllü olduğu belirtilmekte ve bu şekilde doğal çevrenin korunmasında bilinçli ve özenli olduğu vurgulanmaktadır (Cittaslow Sedgfield Anonymous, 2014).

Sürdürülebilir Turizm

FEST (Avrupa’da Sürdürülebilir Turizm Vakfı) (2011), turizmin AB’de ticaret, dağıtım ve inşaat sektörlerinden sonra en büyük üçüncü sosyo-ekonomik faaliyet alanı olduğunu; dünyada ise akaryakıt, kimyasal ürünler ve otomotiv ürünlerinden sonra dördüncü sırada yer aldığını belirterek sektörün ekonomik kalkınmaya katkısı bulunduğunu ve destinasyonların refah düzeyinin artırma gücüyle sürdürülebilir kalkınmaya katkısına dikkat çekmektedir.

Sürdürülebilir kalkınmayı “sonraki nesillerin ihtiyaçlarını karşılama kapasitelerine zarar vermeksizin, günümüzün ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma modeli” olarak tanımlayan FEST “sürdürülebilirlik” kavramının turizm alanında planlama yapan karar alıcılar için önemli olmasına rağmen uygulanmasının zor olduğunu belirtmektedir.

Sürdürülebilirlik ve kalkınma, literatürde çok boyutlu kavramlar olarak yer almakta ve çok sayıda tanımına rastlanmaktadır. Kavramlar UNWTO tarafından turizm boyutuyla ele alınarak şu şekilde tanımlanmıştır: “Sürdürülebilir turizm kalkınması, turistlerin ve ev sahibi bölgelerin ihtiyaçlarını karşılarken gelecekle ilgili fırsatları artırır. Ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçların kültürel bütünlük, temel ekolojik süreçler, biyolojik çeşitlilik ve yaşam destek sistemleri korunarak

karşılanaabileceği ve aynı zamanda tüm kaynakların yönetilmesinin sağlanacağı öngörülmektedir”(FEST,2011).

Sürdürülebilir kalkınma, Uluslararası Doğanın Korunması Birliği (The International Union for Conservation of Nature and Natural Resources /IUCN) BM Çevre Programı tarafından hazırlanan “Dünya Koruma Stratejisi”nde doğal kaynakları gelecek nesiller için muhafaza etmek şeklinde tanımlanmıştır (IUNC, 1980:1).

1987 yılında yayınlanan BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu Raporu (Report of the World Commission on Environment and Development/WCED) sürdürülebilir kalkınmayı “hem ekonomik ve toplumsal gelişmenin hem de çevresel korumanın sağlanması hedefini ele alınacak şekilde genişletilerek, gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasını engellemeyerek bugünkü ihtiyaçların karşılanması” şeklinde tanımlamıştır (United Nations, 1987:1).

Sürdürülebilir kalkınma kavramından turizm sektörünün bugünkü konumuna geldiğimizde; sektörün 2013 yılı küresel GSYİH doğrudan katkısının 2,155 trilyon \$ olduğunu ve bu katkının dünya GSYİH’sinin %2,9’una eşit olduğunun belirtildiğini görmekteyiz. Sektörün dünya genelinde yarattığı istihdamın ise 100 milyon kişinin üzerinde olduğu belirtilmekte olup, diğer sektörlerle olan bağlantısının yaratmış olduğu çarpan etkinin dolaylı gelir katkısının 6,9 trilyon \$ ve sağladığı istihdamın 265 milyon kişi olduğu tahmin edilmektedir (World Travel&Tourism Council[WTTTC], 2014: 3-4-7). WTTTC verilerine göre turizm sektörü küresel ekonomide ciddi ağırlığı olan bir konuma gelmiş ve turizm faaliyetleri yürüten ülkeler için kalkınmanın lokomotif sektörü konumuna ulaşmıştır. Bununla birlikte turizm ve çevre konularında çalışma yapan araştırmacılar turizm sektörünün aşırı ve hızlı büyümesi sonucunda bazı sorunlara yol açtığını belirtmektedirler.

Kaynak (2007), dünya ülkelerinde benzer şekilde ortaya çıkan çevre sorunlarının temelinde ekonomi ve çevre arasındaki dengesizliklerin bulunduğu; hızla gelişen bilim, teknoloji ve sanayinin ekonomik açıdan yaşam kalitesini yükseltmesine karşın diğer yandan doğaya zarar verdiğine ve sürdürülebilir kalkınma kavramının, ekonomik kalkınmanın çevreye zarar vermeden sağlanması gerektiğine dikkat çektiğini belirtmektedir.

Bu değerlendirmeye paralel olmak üzere; turizm sektörünün küresel ekonomide ulaştığı büyüklüğüyle çevre üzerinde baskı unsuru oluşturduğunu, sürdürülebilir kalkınmanın temelinde ise çevrenin korunmasının önemli bir faktör olduğunu söylemek mümkündür.

Turizm ve çevreyle ilgili Küçüktopuzlu (1991) tarafından yapılan değerlendirme; “Turizm ve çevre birbirleriyle ilişkili kavramlardır. Turizm faaliyetlerinin esas kaynağı çevredir. Bu nedenle turizm faaliyetlerinin en önemli etkileri de çevreye olmakta ve turizm - çevre ilişkisi yaşamsal derecede önem kazandığından turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir olması için çevrenin yaşaması gerektiği ortadadır” şeklindedir.

Diğer bir değerlendirme ise; “Turizm bir yandan turizm verilerini yoğun bir biçimde kullanan, bir yandan da korumak zorunda olan bir sektördür. Özellikle doğal ve ekolojik veriler için bu yargı daha da önem taşımaktadır. Çünkü turizm faaliyeti toplumsal verilerden çok doğal verilere gereksinim duymaktadır (Demir, 2002:93). Bu değerlendirmeler ışığında; turizm faaliyetlerinin gelecekte de sürdürülebilir olması çevresel kaynakların korunmasıyla doğru orantılı olup çevresel kaynakların korunduğu oranda turizmin sürdürülebilirliğinden bahsetmek mümkün olabilecektir.

UNWTO'nun sürdürülebilir turizm tanımı ise; “turizmde sürdürülebilir kalkınma; gelecekteki fırsatları koruyup geliştirmeyi gözeterek, bugünkü turistlerin ve ev sahipliği yapan bölgelerin ihtiyaçlarını karşılama ilkesini benimser. Bu şekilde tüm kaynakların yönetimi; kültürel bütünlüğün, zorunlu ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşam destek sistemlerinin devamlılığı sağlanırken, ekonomik, sosyal ve estetik gerekler karşılanacak şekilde öne çıkarılır. Sürdürülebilir turizm ürünleri; turistik kalkınma ile zarar görmek yerine yararlı olan yerel çevre, toplum ve kültürlerle uyum içinde işlenen ürünlerdir” şeklinde yapılmıştır (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği [TÜSİAD], 2012: 17). Turizm faaliyetlerinin neden olduğu olumsuz çevresel faktörler; biyolojik çeşitlilik, su kaynakları, hava kirlenmesi ve gürültü, enerji kullanımı, çöp oluşumu ve arazi kayıplarıdır. Bu faktörlerden, biyolojik çeşitlilik turizm faaliyetlerinden fazlaca olumsuz etkilenenlerden birisidir. Çünkü; “arazi kullanım planlamasının eksikliği ve turizm merkezlerindeki inşaat yönetmelikleri, kıyılarda yayılmacı inşaat çalışmalarının kolaylaşmasını sağlamıştır. Bu yayılma turizm tesisleri ve yollar, işçi konutları, otoparklar, hizmet alanları ve atık arıtma tesisi gibi destekleyici altyapılardan oluşmaktadır. Bu çalışmalar genellikle habitatların parçalanmasıyla sonuçlanmakta ve bu nedenle birçok hayvan ve bitki popülasyonlarının varlıklarını sürdürmelerinde sıkıntılar yaşanmaktadır” (Coastlearn, 2000).

Bu gelişmeler biyolojik çeşitliliği de olumsuz etkilemektedir. “Biyolojik çeşitliliği korumanın en etkili yollarından biri, belirlenen doğal yaşam alanlarının, milli park, tabiatı koruma alanı gibi yasal statülerle koruma altına alınmasıdır. Genel

olarak korunan alanlar olarak tanımlanan bu önemli ve değerli alanlar, doğal mirası yerinde yönetmenin en etkin araçlarından olup ulusal ve uluslararası doğa koruma stratejilerinin köşe taşlarıdır” (Dudley vd, 2008: v).

Turizm faaliyetlerinin çevre üzerinde olumsuz etkileri olduğu kadar, yapılan iyi planlamalar ve iyi uygulamalar sayesinde çevreye olumlu katkıları da olmaktadır. Konuyla ilgili literatüre göre olumlu çevresel katkılar; doğal alanların korunması; arkeolojik, tarihi mekanların ve mimari tarzın korunması; çevre bilincinin ve kalitesinin artması ve altyapının iyileştirilmesidir. Turizm sektörünün hammaddesi doğal, kültürel, tarihi ve coğrafi zenginlik ve güzelliklerdir. Bir ülkede veya bölgede turizmin sürekliliği, sahip olunan hammaddenin sürekliliğine bağlıdır. Bir ülke veya bölgede turizmin gelişmesi, turizmin devamlılığının sağlanabilmesi açısından çevreye olan ilgiyi arttıracaktır.

Buna göre turizmin çevre üzerindeki olumlu katkıları şöyle sıralanabilir: Doğal alanların korunması; turizm deniz yaşamı, ulusal ve bölgesel parkların geliştirilmesi dahil olmak üzere önemli doğal alanların ve yaban hayatının korunmasına yardımcı olabilir. Arkeolojik, tarihi mekanların ve mimari tarzın korunması; turizm turistler için çekicilik taşıyan arkeolojik ve tarihi yerlerin korunmasına yardım edebilir ve bu mekanlara ilgi uyanmasına neden olabilir. Aksi halde bu mekanların kötü kullanılması ve kaybolması nedeniyle ülke veya bölgelerin kültürel mirasının yok olması söz konusu olabilir. Çevre bilincinin ve kalitesinin artması; yerel halkın çevreye fazla ilgi duymadığı ve korunması için fazla özen göstermediği yerlerde, turistlerin hem doğal hem de yapay çevreye gösterdikleri ilgi yerel halkın, kamu yönetiminin ve turizm işletmelerinin çevre bilincini artırarak çevrenin önemine ve korunmasına yönelik dikkat çekebilir. Altyapının iyileştirilmesi; turizmin geliştirilmesi ile birlikte ekonomik ve çevresel fayda olarak yollar, havaalanları, su temini, kanalizasyon ve iletişim imkanları gibi altyapı donanımları ve hizmetleri geliştirilir veya iyileştirilir (Yıldız ve Kalağan, 2008: 43).

Sürdürülebilir Turizm ve Ekonomi

1950'li yıllarda 25 milyon kişi olan uluslararası turist sayısı günümüzde 1 milyar 135 milyon kişiye ulaşmıştır. Uzun dönemli tahmin ve beklentilere göre ise uluslararası turizm hareketliliklerin 2030 yılı itibarıyla 1,8 milyar kişiye ulaşacağı ve bu hareketliliklerin % 4,4'ünün gelişmekte olan ekonomilerde, % 2,2'sinin ise gelişmiş ekonomilerde olacağı öngörülmektedir. Sektör doğrudan ve dolaylı olarak yaratmış olduğu ticaret hacmiyle dünya GSYH'sinin % 9'unu oluşturmakta olup turizmden elden edilen döviz gelirlerinin Amerikan Doları cinsinden karşılığı dünya ihracat hacminin % 6'sını karşılamaktadır (UNWTO

Tourism Highlights, 2014: 2).Bahsedilen turizm hareketleri sonucunda 2014 yılı itibariyle 1 trilyon 245 milyar \$ gelir elde edilmiştir(World Tourism Organization, 2015). Gelecek 15 yılda turizm sektörünün % 80 büyüyeceği anlaşılmakta olup, turizmden elde edilecek gelirlerin 2 trilyon 500 milyar \$ seviyelerine ulaşacağı öngörülmektedir (UNWTO Tourism Highlights, 2014: 2).

Bu doğrultuda; farklı ülkelerde yaşayan insanların yaşam biçimlerinin paylaşılmasını sağlaması; kültürel ve sosyal yapılarının gelişmesini sağlaması ve ekonomik dengelerinin (dış ticaret ve ödemeler dengesi) kurulmasını sağlaması nedeniyle sahip olduğu önemli konumunu daha da geliştirecektir.

Sektörün geleceğiyle ilgili iyimser beklentiler olmasına ve ekonominin diğer sektörleri karşısında prestijli konum elde etmesine rağmen; destinasyonların taşıma kapasitelerinin aşılması ve turizm kaynaklarının plansızca kullanılması; gelecek 15 yılda öngörülen % 80 büyümenin gerçekleşmesi gibi nedenlerden ötürü halen yaşanmakta olan çevresel, sosyal ve kültürel, yerel ekonomilerde yaşanmakta olan gelir dağılımı sorunlarının katlanarak büyümesine yol açacağı da tahmin edilmektedir.

Sürdürülebilir turizmin ekonomiyle olan ilişkisini ve boyutunu anlayabilmek için ekonomik sürdürülebilirlik konusunu anlamak gereklidir. Buna göre; “sürdürülebilirlik iktisadi; yenilenemez kaynakların tükenmesinin sonuçları (doğal kaynaklar iktisadi), ekonomik büyüme önündeki engellerin kaldırılması (sürdürülebilir büyüme) ve çevre kirliliğinin maliyetlerinin hesaplanması (çevre iktisadi) gibi konulara odaklanmıştır.Doğal kaynakların değerinin korunması, bu kaynakların tükenmesi ve azalması nedeniyle oluşan ekonomik kayıpları en aza indirecek biçimde yapılacak düzeltmelerle ve uzun dönemli kullanıma yayılmasını amaçlayarak sağlanabilir.”

“Neo-klasik iktisatçılar için ekonomik sürdürülebilirlik iktisadi sermayenin devam ettirilmesi anlamına gelmektedir. Bu yaklaşıma göre, gelir ve buna bağlı olarak tüketim, dönemler arasında azalmadan ve istikrarlı bir biçimde yapılabilirdi sürece, ekonomik olarak sürdürülebilirlik var demektir” (Goodland, 1995: 3).

Küçük ve Güneş (2013), Türkiye'nin iktisadi gelişmesinin bölgeler arası dağılımında eşitsizlikler olduğunu; iktisadi gelişmeyi sağlayan doğal ve beşeri kaynakların bölgeler arası dağılımında yaşanan eşitsizliklerin kalkınma çalışmalarını sekteye uğrattığını; kaynak dağılımındaki eşitsizliklerin bölgeler arasında veya aynı bölge içerisinde gelişmişlik farkları oluşmasına neden olduğunu belirterek “yeni bölgesel kalkınma anlayışında bölgenin sahip olduğu doğal,

ekonomik, kültürel ve teknolojik kaynakların kullanılması suretiyle yerel fırsatlardan en üst seviyede faydalanılmasını” öngörmektedir.

Buna göre, yapılan tanımlamalarda ve değerlendirmelerde öne çıkan kavram yenilenemez olduğu belirtilen ve iktisadi sermayeye dahil olan “doğal kaynak”unsurlarıdır. Konuya bu şekilde yaklaşacak olursak, turizm sektöründe ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması için yenilenemez turizm kaynaklarının mevcut turizm sermayesi içindeki oranının sabit kalmasını sağlayacak çalışmaların yapılması gerektiğini, şayet bu kaynaklarda herhangi bir nedenle azalma yaşanırsa bu azalmayı engelleyici tedbirlerin alınmasının zorunlu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

“Turizm sektörü belli başlı üç çevresel kaynağı ekonomik talebe dönüştürmektedir. Bunlar; doğal kaynaklar (deniz kıyıları, ormanlık alanlar, ulusal parklar vb.), insan yapısı kaynaklar (tarihi kent dokuları, arkeolojik alanlar vb.), sosyo-kültürel kaynaklar (yeme-içme, merasim vb. örf ve adetler) “Turizmin doğal çevre kaynakları ile ilişkisi, çift yönlü bir ilişki şeklindedir. Bir yandan doğal çevre kaynakları turizm sektörü için temel girdiyi oluştururken, diğer yandan turizm faaliyetleri, doğal çevre kaynaklarının ekonomik faaliyetler amacıyla kullanılmasına yol açmaktadır. Başka türlü katma değer yaratmayacak ve atıl kalacak doğal çevre kaynakları, turizm faaliyetleri aracılığıyla ulusal ekonomiye gelir yaratmaktadır (Can, 2013: 25).

Küçük ve Güneş (2013), turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirlerin yerel kalkınmanın sağlanabilmesi için önemli olduğunu ve bu konuda yerel yönetimlere önemli roller ve görevler düştüğünü belirterek, yerel kalkınmanın yöreye ait doğal, ekonomik, kültürel ve teknolojik kaynakların yerel yönetimler eliyle projeye dönüştürülebilmesiyle mümkün olabileceğini; söz konusu projelerin oluşturulması ve yönetilmesinde vizyon sahibi ve güçlü kurumsal ve organizasyon yapılarına ihtiyaç olduğuna dikkat çekmektedir.

Bu değerlendirmeler ışığında; turizm sektöründe ekonomi ve çevre başlıklarının birbirleriyle yakın ilişki içinde olduklarını ve aslında turizm sektörünün ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanmasının sektörün sermayesi konumunda olan doğal ve insan yapısı kaynakların korunması şartına bağlı olduğu görülmektedir.

Sürdürülebilir turizmin ekonomik boyutu açıklanırken sektörün ekonomi açısından dünyada ve Türkiye'deki durumu, literatüre girmiş olan kitle turizminin ekonomik yapıya olan etkileri, turizm gelirlerinin yerel unsurlara aktarılabilmesi için yapılan kavramsal çalışmalar aktarılmaya çalışılacaktır.

Tablo 1. UNWTO Uluslararası Turist Hareketleri, 2013

	Uluslararası Turist Hareketleri (milyon)				
	1995	2000	2005	2010	2013
Dünya	528	677	807	948	1,087
Gelişmiş ekonomiler	334	421	459	506	581
Gelişmekte olan ekonomiler	193	256	348	442	484
UNWTO Bölgeleri					
Avrupa	304,0	388,2	448,9	484,8	563,4
Asya ve Pasifik	82,0	110,1	153,5	204,9	248,1
Amerika	109,1	128,2	133,3	150,6	167,9
Afrika	18,7	26,2	34,8	49,9	55,8
Orta Doğu	13,7	24,1	36,3	58,2	51,6

Kaynak: UNWTO,2014.

Dünya genelinde gerçekleşen turizm hareketliliklerinin oluşturduğu toplam gelir 1,159 trilyon \$ olup bir önceki yıla göre gerçekleşen değişim oranı +% 5,3'dir. Kişi başı ortalama turizm harcaması ise 1.070 \$ olarak gerçekleşmiştir. Oluşan gelirleri ekonomik sınıflandırmalar bazında ele alındığında gelişmiş ekonomilerdeki toplam turizm gelirlerinin toplam turizm gelirleri içindeki payının % 64,3 olduğu görülmekte olup bölgeler bazında yapılan değerlendirmelerde Avrupa'nın toplam dünya turizm gelirlerinin % 42,2'sine sahip olduğu görülmektedir (UNWTO Tourism Highlights, 2014: 5).

Tablo 2. UNWTO Uluslararası Turizm Gelirleri, 2013

	Turizm gelirleri			Pazar Payı (%)
	(milyar)		kişi başı	
	2012	2013	2013*	2013*
Dünya	1.078	1.159	1.070	100
Gelişmiş ekonomiler	688	745	1,280	64,3
Gelişmekte olan ekonomiler	390	413	820	35,7
UNWTO Bölgeleri				
Avrupa	454,0	489,3	870	42,2
Asya ve Pasifik	329,1	358,9	1,450	31,0
Amerika	212,9	229,2	1.360	19,8
Afrika	34,3	34,2	610	3,0
Orta Doğu	47,5	47,3	910	4,1

Kaynak: UNWTO,2014.

UNWTO Tourism Highlights çalışma raporu verilerinden anlaşıldığı üzere turizm sektörü dünyada ekonomik açıdan oldukça önemli bir konuma ulaşmıştır. Raporun Türkiye'yi ilgilendiren kısımlarında şu bilgilere ulaşılmaktadır. Türkiye 2013 yılı uluslararası ziyaretçi sıralamasında 37,8 milyon turist varışıyla ilk 10 ülke arasında 6'ncı sırada yer almakta olup bir önceki yıla göre (2012: 35,6 milyon ziyaretçi) % 5,9 oranında büyümüştür. Bu gelişmeye rağmen toplam turizm gelirleri sıralamasında aynı performansı sağlayamamıştır. Türkiye'nin 2013 yılı turizm geliri 27,9 milyar \$ olarak gerçekleşmiş olup kişi başı turist harcaması 738,1 \$'dır (UNWTO Tourism Highlights, 2014: 6-8).

Turizm faaliyetlerini Türkiye örneğinde ele aldığımızda ise; turizm faaliyetlerinden elde edilen döviz gelirlerinin makro ekonomik göstergelere sağladığı fayda açısından önemli işlemlere sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte turizmden elde edilen gelirlerin bölgeler arası dağılımı, istihdam koşullarının iyileştirilmesi ve

fertler bazındaki gelir dağılımı meselesi sürdürülebilir turizm ekonomisinin mercek altına almış olduğu başlıklardır.

Buna göre; “turizm sektörünün bölgesel kalkınma ve kaynakların etkin kullanımı konusunda büyük bir yeri ve önemi vardır. Özellikle bölgelerarası dengesizliğin giderilmesinde turizm sektörü, tarım ve sanayide yeterli kaynak ve gelişme imkanına sahip olmayan ama zengin bir kültür turizm arzusu verilerine sahip bölgelerin, planlı ve etkin bir turizm politikaları uygulamaları sonucunda turistik yönden dengeli bir şekilde kalkınmalarını sağlayacaktır” (Eser, 2011: 67). Ayrıca “sürdürülebilir turizm, kültürel ve çevresel zararları minimuma indirmeyi, ziyaretçi memnuniyetini optimize etmeyi, bölge için uzun dönemli ekonomik gelişmeyi maksimumda sağlamayı amaçlamaktadır (Çıracı vd. 2008: 91).”

Tablo 3. Tesislere Geliş İllere Göre Dağılım, 2013

	Yabancı	Yerli	Toplam	Top. (%)
Antalya	10.827.654	2.966.418	13.794.072	36,03
İstanbul	4.475.838	1.839.131	6.314.969	16,50
Muğla	1.661.453	1.024.851	2.686.304	7,02
Aydın	721.342	414.152	1.135.494	2,97
İzmir	596.875	1.132.100	1.728.975	4,52
Ankara	416.053	1.293.503	1.709.556	4,47
Diğ. İller	2.482.453	8.430.610	10.913.063	28,51
Toplam	21.181.668	17.100.765	38.282.433	100,00

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı,2013.

Tablo 3’de 2013 yılında Türkiye’yi ziyaret eden yabancı turistlerin ve iç turizm hareketlerine katılan yerli turistlerin illere göre dağılımları verilmektedir. Bu dağılıma göre 2013 yılı yerli ve yabancıların turizm hareketliliklerinin % 71,49’u tabloda verilen 6ilde geriye kalan % 28,51’i ise 75 ilde gerçekleşmiştir. Sadece yabancıları ele aldığımızda ise gelişlerin % 88,28’inin 6 ilde, geriye kalan % 11,72’ sinin ise diğer illerde gerçekleştiği görülmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı [KTB], 2013).

Turizmin ekonomik boyutunun incelenmesi sırasında ulaşılan verilerden ve değerlendirmelerden anlaşılan odur ki kitle turizminin sağladığı döviz gelirleri gelişmekte olan ülkelerin makro ekonomik dengelerine olumlu katkı sağlamasına rağmen bu gelirlerin bölgesel dağılımında, yerel düzeydeki istihdam olanaklarında ve yerel ekonomik yapılarda sorunlara neden olabilmektedir. Konuyla ilgili çalışma yapan araştırmacılar kitle turizminin yaratmış olduğu ekonomik sorunların çözümünü alternatif turizm modelleri geliştirme çalışmalarında aramaktadırlar. Bu çalışmalar sürdürülebilir turizm anlayışının ilkelerini oluşturmaktadır.

Sürdürülebilir Turizm ve Kültürel Yapı

Turizmin sosyo-kültürel boyut etkileriyle ilgili yapılan çalışmalarda göz önünde bulundurulması gereken önemli noktalardan birisi, uluslararası turizm hareketliliklerinin dünyanın farklı bölgelerinde bulunan ve gerek yaşam tarzı gerekse düşünce yapısı itibariyle birbirlerinden farklı özelliklere sahip olan insanları bir araya getirdiği gerçeğidir. “Turizm, farklı sosyal ve kültürel yapılara sahip toplumların birbirleriyle ilişkiler kurmasına, farklı bilgi, görgü, gelenek, kültür ve yaşam düzeyleri arasında bir etkileşmeye ve bunların sonucunda da sosyal yapıların, kültürel anlayışların ve giderek toplumsal davranış ve kalıpların değişmesine yol açan bir sosyal olaydır (Kaya, 1997: 45).

Şen (2010)’e göre, turizm sektörü yıllar boyunca ekonomik boyutu ile ele alınmıştır. Son yıllarda ise turizm hem çevresel hem de sosyo-kültürel yapıya olan etkileri bakımından da incelenmektedir. Bunun nedeni ise dünya turizm pazarının oluşturduğu ekonomik fayda ilişkilerinin kurulabilmesi için turizmin sermayesi konumundaki doğal ve sosyo-kültürel kaynakların korunarak kullanılmasının gerekliliğidir. Bahsedilen kaynakların korunmasının gerekliliği kitle turizminin turistik merkezlerde oluşturduğu tahribatlardan kaynaklanmaktadır.Çünkü “kitle turizmi anlayışı gereği, yeni yöreler keşfedilmekte, bu yöreler bozulmamış doğası ve kültürel özellikleri sayesinde uluslararası bir ün kazanmakta, yöreye sermaye akışı sağlanarak, turist sayısını ve turizm donanımını arttırmaya yönelik yatırımlar yapılmaktadır. Kaynakların sınırlı olduğunu düşünmeden yapılan yatırımlar ve aşırı kullanım sonucu çevresel sosyo-kültürel değerler yok olmaktadır. Bu yok oluşla birlikte yörenin doğallık imajı bozulmakta ve sonuçta uluslararası sermaye tarafından doğası henüz bozulmamış yeni yörelerin keşfine dönük arayışlara girilmektedir (Civelek, 2013: 25).”

Uluslararası turizm hareketliliklerinin sayısının bir milyarı aştığını değerlendirdiğimizde, bu hareketliliklerin gerçekleştiği destinasyonlarda çok

yoğun sosyal ve kültürel etkileşim yaşandığı sonucuna varılabilir. Bu doğrultuda turizmin yerel halk ve çevresel değerler arasındaki ilişkisini, sistematik bir şekilde ilk kez ele alan araştırmacılar olan Butler'a göre, belli bir bölgeye gelen turist sayısı arttıkça başlangıçta turistlere olağanüstü hoşgörülü yaklaşan halk, turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan uzun dönemde sağlayacağı fayda konusunda giderek daha kuşkucu olmakta ve bu nedenle turistlere olan tavrı da olumsuz yönde değişmektedir. Bunun nedeni, turizmin gelişiminden beklenen ekonomik fayda elde edilse bile, başlangıçta hiç hesap edilmeyen veya önemsenmeyen sosyal ve çevresel maliyetlerin giderek öne çıkması, dolayısıyla halkın turistin gerçekten bir nimet olup olmadığı konusunda kuşkuya kapılmasıdır. Sonuç olarak söz konusu bölgede turizm gerilemeye başlayacaktır (Akış, 1996).

Taşıma kapasitesi kavramı "aynı anda bir turist konaklama sahasını fiziksel, ekonomik, sosyo-kültürel ve ziyaretçilerin memnuniyet kalitesinde kabul edilemez bir azalmaya neden olmaksızın ziyaret eden insanların azami sayısıdır" (Kaymaz, 2012: 32) şeklinde tanımlanarak turizm hareketliliklerinin sosyal ve kültürel boyutunu da kapsadığına dikkat çekilmektedir. Buna göre "kültürel sürdürülebilirlik, toplumların kültürlerini ve kimliklerini korumak ve aktarmaktır. Mirası ve doğal kaynakları geliştirmek, yönetmek için eğitim programları kurulmalıdır. Kültürel çeşitlilik korunmalıdır. Yerel halkın sosyo-kültürel orijinalliğine uyulmalıdır. Onların kültürel miraslarını ve geleneksel değerlerini yaşamalarını ve geliştirmelerini sağlamalı ve kültürler arası anlayışı ve hoşgörüyü oluşturmaktadır (United Nations World Tourism Organization, 1996)."

Bu ifadelerle göre; sürdürülebilir turizm, sosyo-kültürel açıdan farklı halkların birbirlerinin kültürlerini tanımasına ve bu halklara mensup insanların kaynaşmasına katkı sağlamakta olan önemli bir enstrüman olup gerçekleşen turizm hareketlerinin destinasyonların sosyo-kültürel taşıma kapasitelerini de aşmamasının gerektiği söylenebilir. Bu görüşü destekler nitelikte olmak üzere; "turizm sosyo-kültürel çevre üzerinde de farklı etkiler meydana getirebilmektedir. Turizmin sosyo-kültürel çevre üzerinde, tarihi ve kültürel mirasın korunması, toplumsal yapıda olumlu değişiklikler, yerli halk için eğlence olanaklarının yaratılması gibi olumlu etkileri bulunmaktadır" (Göktepe, 2011: 25). Bu olumlu etkilerin gerçekleşmesinin koşulu ise sosyal ve kültürel taşıma kapasitesinin aşılmamasına bağlıdır.

Çalışma Alanının Genel Özellikleri

Taraklı, Marmara Bölgesi'nin doğusunda, Sakarya ilinin güneydoğusunda yer alan ve Sakarya iline bağlı bir ilçe olup; doğusunda Göynük ilçesi

(Bolu'ya bağlı), güneyinde Gölpazarı ilçesi (Bilecik'e bağlı), batısında Geyve ilçesi (Sakarya'ya bağlı), kuzeyinde Karapürçek ve kuzeydoğusunda Akyazı ilçeleri (Sakarya'ya bağlı) bulunmaktadır. İlçenin denizden yüksekliği 485 metre, yüzölçümü 292 km² olup alan itibarıyla Sakarya ilinin yüz ölçümünün % 6,53'lük kısmını kaplamaktadır. 2013 TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre nüfusu 7.135 olarak açıklanan ilçede 22 köy bulunmaktadır (Özden vd., 2013: 2).

Taraklı'da yapılan saha çalışmasında ilçe ekonomisinin tarım, hayvancılık ve turizm faaliyetleri üzerine kurulu olduğu anlaşılmakta olup, Temürlenk (2011), ilçenin toplam alanının % 27'sinin (9.070 ha) tarım alanı olduğunu; tarım arazisinin % 55,61'inin tarla, % 1,65'inin sebze alanı, % 23,15'inin meyve alanı, % 0,93'ünün kavaklık ve % 18,64'ünün tarıma elverişli olmasına rağmen kullanılmayan arazilerden oluştuğunu belirterek, ilçede sebze üretim alanının çok az olduğuna ve sulama imkanlarının gelişmiş olması nedeniyle sebze üretiminin genellikle Göynük Çayı vadisinde bulunan köylere (Hacıyakup, Mahdumlar ve Yeniköy) ait arazilerde ve ilçe merkezinde yapılabildiğine dikkat çekmektedir.

Öztaş (2006), Taraklı ilçesinin daha önce İpekyolu güzergahında önemli bir merkez olduğunu, ulaşım güzergahının değişmesiyle birlikte yeni ulaşım güzergahı dışında kalması nedeniyle sanayinin gelişmediğini; günümüzde ilçe ekonomisinin varlığını tarımsal ürün işleyen küçük imalathanelere dayalı olarak sürdürdüğünü; tarımsal üretimin geçmişte Taraklı ekonomisi için önemli bir etkinlik olmasına rağmen yaşanan ekolojik ve iklimsel değişikliklerden olumsuz olarak etkilenerek önemini yitirdiğini; ilçede el sanatlarına (dokuma, kaşıkcılık, tarakçılık vb.) dayalı üretim gerçekleştiren atölyelerin teknolojik gelişmeler karşısında giderek zayıflayarak üretimin azaldığını ve hatta yok olma tehlikesi ile karşı karşıya iken ilçede turizm faaliyetlerinin gelişmesiyle birlikte geleneksel el sanatlarının yeniden canlanmaya başladığını belirtmektedir.

Özden vd.(2013) tarafından hazırlanan Doğu Marmara Bölgesi İlçe Durum Raporları'nda (Doğu Marmara Bölge Planı [2014-2023]) Taraklı Kaymakamı Ömer YILMAZ ve Taraklı Belediye Başkanı Tacettin ÖZKARAMAN ile gerçekleştirilen görüşmelerde, ilçede özellikle turizmin geliştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması ve turizm alanındaki planlamalara, kanatlı yetiştiriciliği başta olmak üzere hayvancılık sektörünün geliştirilmesi, tarımsal ürünlerin çeşitlendirilmesi ve verimliliğin artırılmasına yönelik çalışmaların ele alınarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilerek 2014-2023 Bölge Planının

turizm faaliyetlerinin ve hayvancılığın geliştirilmesi üzerine oluşturulacağına dikkat çekilmektedir.

Özkan (2009), Taraklı ilçesinin Adapazarı'ndan daha eski bir yerleşim yeri olduğunu ve zengin bir tarihi geçmişe sahip olduğunu belirterek İstanbul-Ankara yol güzergahının ilçenin uzağından geçmesi nedeniyle ekonomik ve sosyal gelişmesinin duraksadığını, otoban güzergahının Taraklı'dan geçmesinin planlandığıyla ilgili gelişmelerin ilçenin kalkınması için bir umut olmasına rağmen, otoban güzergahında yapılan değişikliklerle otoyolun - ziraat alanları ve fay hattı üzerinde - inşa edilmesinin Taraklı için kötü bir sürpriz olduğuna dikkat çekmekte ve bugün için Taraklı'nın gelişmesinde turizm faaliyetlerinin yeni bir umut haline geldiğini aktarmaktadır.

Öztaş (2006), tarihi Taraklı evlerinin mimari özellikleri ve sahip olduğu geleneksel dokularıyla koruma altına alınması gereken yapılar olduğunu; bölgenin özgün malzemelerini, iklim şartlarını, yerel geleneksel yapısını (adetler, yaşama biçimi ve düzenleri vb.) ve kültürel zenginliğini yansıtmak üzere inşa edilen konutların yanında bölgeye uyum sağlamayan yapılaşmanın görüldüğünü; ilçe dışına yaşanan göçler nedeniyle tarihi Taraklı yapılarının kullanılamaz hale geldiğini, miras yoluyla birden fazla kişinin mülkiyetine geçen yapıların hatalı onarım ve eklemelerle, yanlış malzeme kullanımları, tarihi binaların yapım usullerini bilen ustaların hayatta olmaması ve yerlerine yenilerinin yetişmemesi nedeniyle yapıların korunamadığını belirterek tarihi yapıların tadilatında bürokratik engeller ve yüksek maliyet gibi sebeplerle bölge halkının kaçak yapılaşmaya yöneldiğini ve bu durumun bölge yapılarının yozlaşmasına neden olduğunu, yöre halkının bölgedeki mevcut yapıların yıkılması halinde bunların yerine yeni binaların yapılabileceği görüşü hakim olduğundan bazı binaların bakımsızlık nedeniyle yıkılmaya yüz tuttuğuna dikkat çekerek tüm bu gerekçelerden dolayı ilçenin turizme açılmasının gerekli olduğunu, turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi için konaklama tesislerine ihtiyaç olduğunu ve bu ihtiyacın Taraklı'nın tarihi evlerinin restore edilmesiyle karşılanması gerektiğini aktarmaktadır.

Sakarya'nın Taraklı ilçesi 2011 yılında "Sakin Şehir", 2013 yılında ise Avrupa Komisyonu tarafından belirlenen "Erişilebilir Turizm" tema başlığında "Avrupalı Seçkin Destinasyon" "EDEN (European Destination of Excellence)" ilan edilmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Özellikleri

Bu araştırmanın amacı; gelişmekte olan turizm destinasyonlarının yönetiminde oldukça önemli olan sürdürülebilir turizmin önemini "Sakin Şehir" ve "EDEN" unvanına sahip Taraklı örneğinde tespit

etmek şeklinde belirlenmiştir. Araştırma amacı doğrultusunda; Taraklı'da yaşayan yerel halka anket uygulanmıştır.

Araştırma yöntemi;

- "Niteliksel Tasarım" türlerinden "Niteliksel İçerik Analizi Tasarımı" doğrultusunda "kaynak (literatür) taramasıyla içerik oluşturma",
- "Niteliksel Tasarım" türlerinden "Niteliksel Saha Araştırması" doğrultusunda "gözleme dayalı niteliksel veri toplama",
- "Niceliksel Tasarım" türlerinden "Tanımlayıcı/Betimleyici Araştırma Tasarımı" doğrultusunda "anketle veri toplama", teknikleri kullanılmıştır.

Araştırma yöntemi teknikleri doğrultusunda;

Gözleme dayalı niteliksel veri toplama:

- İlçeye yapılan ziyaretler sırasında Taraklı halkı ile gerçekleştirilen sohbetler ve mülakatlardan faydalanılmıştır.

Anketle veri toplama çalışmasında;

- "Sürdürülebilir Turizm" ve "Sakin Şehir" kavramları hakkındaki 34 soruluk anket Taraklı yerel halkını temsilen toplam 120 konuta uygulanmıştır.

Tablo 4. Anket Veri Toplama ve Örneklem Seçme Yöntemi

Veri Toplama Kaynağı:	Taraklı -Yerel Halk
Veri Toplama Yöntemi:	Anket
Örneklem Seçme Yöntemi:	Olasılıklı Örneklem Alma (Sistemli Rastlantısal Örnekleme)
Örneklem Evreni:	968 - Konut
Örneklem Sayısı:	142 - Konut
Anket Katılım Oranı (%):	% 84,50
Anket Katılımcısı Sayısı:	120- Konut
Anket Uygulama Tarihi:	8 Mayıs 2014 -21 Haziran 2014

Tablo4' te araştırmanın anketle veri toplama çalışmasından; veri toplama yöntemi ve kaynaklarını; örneklem seçme yöntemini; örneklem evreni ve örneklem-anket sayısını; anket uygulaması sonucunda katılım sayısını ve yüzde oranını; anketlerin hangi tarih aralığında

yapıldığına ilişkin özet bilgileri içermektedir. Buna göre;

Taraklı Yerel Halkı örneklem hesaplaması \pm % 1 kabul edilebilir hata payı gözetilerek;

Taraklı yerel halkı araştırma evreni olarak belirlenmiş ve Taraklı Belediyesi'nden elde edilen veri doğrultusunda ilçe merkezinde bulunan 968 konutta yaşayanlar araştırma evreni kabul edilerek yapılan çalışmada örneklem sayısı \pm % 1 kabul edilebilir hata payı gözetilerek, $[n = (N \cdot t^2 \cdot p \cdot q) / d^2 \cdot (N-1) + t^2 \cdot p \cdot q]$ formülü ile $[(n/\text{örneklem} = ?) (N/\text{evren} = 968), (t/\text{güven aralığı katsayısı} = 2,58), (p/\text{olayın görülme sıklığı} = 0,50), (q/\text{olayın görülmemesi sıklığı} = 0,50)]$ yaklaşık 142 konut örneklem olarak belirlenmiştir (Sümbüloğlu, 2004). Örneklem olarak kullanılacak olan konutların seçiminde "Olasılıklı Örneklem Alma" yöntemlerinden olan "Sistemli Rastlantısal Örneklem" türü kullanılmıştır. Bu tür örneklem alma olasılıklı seçme süreçlerini kullanarak elde edilir. Olasılıklı örneklemede, nüfusu oluşturan her birime (gazeteye, izleyiciye, programa) eşit seçilme şansı verecek bir seçme süreci izlenmelidir (Erdoğan, 2012: 205). Bu doğrultuda; N(evren) sayısının, n (örneklem) sayısına bölünerek $[(N=968) / n(142) = 6,81]$ örneklem seçme aralığı belirlenmiş olup; araştırma için belirlenen evren sayısı (968 konut) 1'den 968'e kadar numaralandırılmış ve örneklem seçme aralığının 6 olmasından dolayı, çekilen kurada 2 no'lu konutun çıkması üzerine 2 no'lu konuttan başlamak üzere her 6'ncı konut örnekleme dahil edilerek yapılan saha çalışmasında 142 adet konut 8 Mayıs 2014 - 21 Haziran 2014 tarihleri arasında ziyaret edilmiş ve bu ziyaretler sonucunda 120 adet konuttan geri dönüş sağlanmıştır. Anketin ilgili gruba uygulanması öncesinde ön anket çalışması yapılmış olup, anketler lise son sınıfta öğrenim görmekte olan 2 kız öğrenciye verilen eğitimler sonrasında yapılmıştır.

Tablo 5. Araştırma Anketi Güvenilirlik Analizi

	Taraklı - Yerel HalkAnketi
Cronbach's Alpha	0,773
N of Items	34

Tablo 5'de Taraklı Yerel Halkına uygulanan ankete ilişkin "Güvenilirlik Analizi" sonucu yer almaktadır. Cronbach's Alpha katsayısı güvenilirlik değerlendirmesi aralıkları;

- $0,00 \leq \alpha \leq 0,40$ güvenilir değil
- $0,40 \leq \alpha \leq 0,60$ düşük güvenilirlikte
- $0,60 \leq \alpha \leq 0,80$ oldukça güvenilir

- $0,80 \leq \alpha \leq 1,00$ yüksek derecede güvenilir, olarak kabul edildiğinden Taraklı Yerel Halkına uygulanan anketin oldukça güvenilir olduğu görülmektedir.

Bulgular

Taraklı ilçesinde yaşayan yerel halka uygulanan anket sonucunda elde edilen katılımcı özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- Anket katılımı 120 adet olup sorulara ilişkin kayıp veriler; yaş ve yıllık gelirden (1) olarak izlenmektedir. Kayıp veriler ilgili başlıklara eşit oranda dağıtılmıştır.

- Ankete katılanların % 75,8'i erkek, % 24,2'si kadındır.

- Ankete katılanların % 13,4'ü 18-29 yaş grubuna, % 27,7'si 30-39 yaş grubuna, % 21,8'i 40-49 yaş grubuna, % 24,4'ü 50-59 yaş grubuna ve son olarak % 12,6'sı 60 ve üzeri yaş grubuna dahildir.

- Ankete katılanların % 57,5'i ilköğretim, % 25,8'i lise, % 3,3'ü Önlisans, % 9,2'si lisans ve % 3,3'ü yüksek lisans-doktora mezunlarından oluşmakta olup % 0,8'i okuma yazma bilmemektedir.

- Ankete katılanların % 85,8'i evli, % 14,2'si bekdir.

- Anket katılımcılarının % 32,8'i 10.000 TL'den az, % 38,7'si 10.000 TL - 29.999 TL arasında, % 19,3'ü 30.000 TL-49.999 TL arasında, % 5,9'u 50.000 TL-69.000 TL arasında, % 3,4'ü 100.000 TL ve üzerinde yıllık gelir elde etmektedir.

Taraklı'da yaşayan yerel halkın "Sakin Şehir"lerin yerelde ekonomik ve kültürel yapıya olan etkilerine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmak üzere oluşturulan anket sorularına verilen cevaplardan elde edilen ekonomik ve kültürel yapıya ilişkin sonuçlara göre;

- Turizm faaliyetlerinin gelişmesi durumunda el sanatları ve tarımda olduğu gibi gelir elde edilebileceğini (% 73,0),

- Turist gelmesi halinde yeme-içme, konaklama ve alışveriş yapılması sonucu para kazanılabileceğini (% 66,1),

- Yerel yemekler, tatlılar ve içeceklerin turistlerin ilgisini çekeceğini (% 54,8),

- Yeme-içme işletmelerinin yetersiz kalması durumunda ev halkı olarak yöresel yemek yapıp satarak para kazanılabileceğini (% 52,6),

- Taraklı'ya gelen turistler bölgede konaklamak istediklerinde yeterli sayıda konaklama tesisine sahip olduğunu (% 25,0)

- Evlerinin bir bölümünü pansiyon olarak düzenleyip “Ev Pansiyonculuğu” ile para kazanabileceklerini (% 33,0),
- Termal turizm faaliyetleri için kaynak teşkil eden ılıca, kaplıca ve doğal şifalı sulara sahip olduğunu (% 73,9),
- Tabiat parkı, piknik yeri, yeşil alan ve mesire yerinin yeteri kadar bulunduğunu (% 59,5),
- Turistlerin ilgisini çekebilecek kilim, halı, tahta oymacılığı vb. el sanatları ve hediyelik eşya yapımının olduğunu (% 56,0),
- Taraklı’da ev pansiyonculuğu veya yöresel yemek yapıp satarak para kazanmayı istedikleri (% 40,5),
- Kullandıkları evlerini ya da arazilerini turizm amaçlı olarak kullanabileceklerini (% 50,4),
- Taraklı’nın “Sakin Şehir” seçilmesinin kazanç sağladığını (% 77,3),
- Taraklı nüfusunda artış yaşandığını (% 64,1),
- Taraklı’da dışarıya göçün azaldığını (% 62,7),
- Taraklı’da yeni iş olanakları sağladığını (% 71,2),
- Hayat pahalılığı yaşanmadığını (% 72),
- Taraklı’nın gelişimine katkı sağladığını (% 78,6),
- Taraklı sakinlerinin manevi değerlerinin olumsuz olarak etkilenmediğini (% 71,2)
- Taraklı’da yaşayan yerel halk, ilçelerinde gezilecek görülecek tarihi eserler, eski yapılar ve ören yerlerinin var olduğunu (% 62,6),
- Taraklı’da yeterli sayıda festival ve şenlik düzenlenip düzenlenmediğini tespitiye yönelik soruya verilen cevaplardan anlaşılan, bu konuda kararsızlık yaşandığı (% 30,2) şeklindedir.

Sonuç ve Öneriler

Sonat (1991), modern turizm planlamasının; turist sayısını ve turizm donanımını artırmaya yönelik planlama çalışmaları yerine, turizm kaynaklarının sınırlı olduğunu kabul eden ve bu yüzden turizm kaynaklarının optimum kullanımını sağlamaya yönelik faaliyetlerden oluştuğunu belirtmektedir. Bu planlama yaklaşımı iki temel noktaya odaklanmaktadır; birincisi olumsuz etkilerin doğal çevre ve sosyal çevrede bozulmaya yol açmaya başladığı eşik noktasının, yani bu ortamdaki taşıma kapasitesinin tanımlanması ve hesaplanması, ikincisi turizm kaynaklarının gelecek kuşaklarca da kullanılmasını sağlamak, turizmden beklenen yararları sürekli kılacak biçimde, ekonomik hedeflerle çevre program ve stratejilerini bütünleştirmektir” şeklinde yapılmalıdır.

Buna göre; turizm destinasyonlarının taşıma kapasitelerinin aşılması çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik yapıların olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Çevresel olumsuz etkilerin başlıcaları turizmin geliştiği bölgelerde yaşanan hızlı nüfus artışının neden olduğu biyolojik çeşitliliğin azalması, su kaynaklarının azalması, sera gazı salınımlarının artması ve katı atıkların oluşması şeklinde öne çıkmakta olup; ekonomik yapıya olumsuz yansımaları ise turizmden elde edilen gelirlerin yerel ekonomik unsurlara dağılımında yaşanan paylaşım sorunlarından ibarettir. Yaşamakta olan tüm bu sorunların temelinde; doğal - kültürel kaynakların tüketilmesine ve bu hareketlerin gerçekleştiği bölgelerin sosyal ve ekonomik yapılarında bozulmalara neden olan kitle turizmi anlayışı bulunmaktadır.

Yukarıda belirtilen sorunlar doğrultusunda yapılan araştırmalar göstermektedir ki; gerekli önlemlerin alınmaması halinde, turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak mümkün olmayacaktır. Bu nedenle turizmin; belirli bölgelere, yığımlar şeklinde ve belirli mevsimlerde yapılması anlayışı yerine; mevsimsellikten arındırılmış, tüm yıla yaygın ve alternatif turizm bölgeleri ve türleri oluşturularak yapılması gerekmektedir. Bu anlayışla yapılan turizm faaliyetlerinin literatürdeki karşılığı “Sürdürülebilir Turizm” olup sürdürülebilir turizmin çevresel, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutları bulunmaktadır.

Sürdürülebilir turizm üzerinde çalışan araştırmacıların ve uluslararası kuruluşların endişe ettikleri ortak nokta turizmin çevresel kaynaklarının kullanımında meydana gelecek aşırılıkların, bahsedilen kaynakların tükenmesine yol açması ve bunun sonucunda turizm faaliyetlerinden elde edilen ekonomik faydaların sona ermesidir. Bu endişenin literatürdeki karşılığı ise “Taşıma Kapasitesi” kavramıdır. Taşıma kapasitesi “bir alanın gelecekte de besleyebileceği nüfus büyüklüğünü azaltmaksızın şu anda besleyebileceği nüfus hacmi” şeklinde tanımlanabileceği gibi “bir bölgenin mevcut doğal kaynaklar ile sosyal, kültürel ve ekonomik doğasını bozmadan destekleyeceği nüfus hacmi” olarak da tanımlanmaktadır (Özdemir, 2007:61). O halde turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması için turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği bölgelerdeki taşıma kapasitelerinin aşılması gerekmektedir. Bunu sağlamanın yolu ise turizm sektörü özelindeki planlama çalışmalarının efektif şekilde yapılmasından geçmektedir.

Kitle turizminin neden olduğu olumsuzlukları önlemeye yönelik tedbirlerin ve hareketlerin büyük bölümü, bir çok alanda olduğu gibi gelişmiş ülkeler tarafından gerçekleştirilmektedir. Buhareketlerin en önemlilerinden birisi de “Sakin Şehir” hareketidir.

“Sakin Şehir” hareketi sakin hayat felsefesinin hakim sürdüğü ve yerel kültürün korunduğu kentlerin oluşmasına öncülük etmektedir.

Buna göre; “Sakin Şehir” ve “EDEN” unvanına sahip Taraklı örneğinde “sürdürülebilir turizm”in öneminibelirlemek için oluşturulan anket uygulamasından elde edilen bulgular doğrultusunda Taraklı’da sürdürülebilir bir turizm gelişimi için öneriler şu şekilde sıralanabilir;

Ekonomik Yapının Geliştirilmesine İlişkin Öneriler

Sakin Şehir hareketi yerel ürünlerin sertifikalandırılması çalışmalarının geliştirilmesinin teşvik edilmesi, geleneksel iş tekniklerinin ve zanaatlarının, el yapımı ve etiketli veya markalı ürünlerin desteklenmesi, yerel ürünlerin ticarileştirilebileceği alanların oluşturulmasını öngörmektedir.

Bu doğrultuda Taraklı’nın ekonomik yapısı incelendiğinde; ilçenin çok eski zamanlardan başlamak üzere (1260’lı yıllar) el sanatlarına ve tarımsal faaliyetlere dayalı geçim modelleri geliştirdiği bilgisine ulaşılmıştır. Geçmişte İpekyolu güzergahında bulunması nedeniyle hareketli olan ilçe ekonomisinin; el sanatları açısından ticaret güzergahı dışında kalmış olması; tarımsal faaliyetler açısından ise olumsuz ekolojik ve iklimsel değişiklikler gibi nedenlerle zayıfladığı anlaşılmakta olup ilçenin ekonomik faaliyetleri bahçe meyveciliği (elma, erik, ayva ve enginar yetiştiriciliği), el sanatları (tahta kaşıkçılık, tarakçılık ve dokumacılık) ve turizm faaliyetleri ile sürdürülmektedir.

Araştırma bulguları, ilçede yaşayanların 10 bin TL’nin altı (% 32,5) ve 10 bin TL - 29 bin TL (% 38,3) aralığında gelire sahip olduğunu göstermektedir. Türkiye’nin 2013 yılı fert başı ortalama milli gelirinin yaklaşık 11 bin \$ (24 bin TL) (The World Bank, 2013) olduğu değerlendirildiğinde, ilçe nüfusunun % 32’sinin alt gelir grubunda yer aldığı anlaşılmaktadır. Anket bulguları; turizm faaliyetlerinin (% 97,5) ilçe ekonomisinin gelişmesi için önemli bir konumda olduğunu; turizmin gelişmesi halinde (% 73,0) el sanatları ve tarımdan elde edildiği gibi turizmden de gelir elde edilebileceğinin ve ilçeye turist gelmesi halinde turizm faaliyetlerinden (% 66,1) gelir elde edilebileceğinin düşünüldüğünü göstermektedir.

Buna göre; turizm faaliyetlerinin ilçe ekonomisine olumlu katkılar sağlaması beklenilmekte olup turizm faaliyetlerinin yanında diğer ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi ilçe ekonomisinin gelişimi için faydalı olacaktır. Bu doğrultuda; karar alıcıların ilçenin tarımsal, hayvansal ve el sanatlarına dayalı üretim kapasitesini, yerel halkın girişim kabiliyetini de destekleyerek realize etmesi

ve üretilen ürünlerin uygun pazarlara taşınabilmesi için ticari faaliyetler geliştirilmesine destek olması gerekmektedir. İlçede yaşayan yerel halkın girişim kabiliyetini artırmak ve mevcut işletmelerin kapasitesini artırmak için ihtiyaç duyulan finansal kaynağın yurtiçi hibe fonlarından sağlanabilmesi mümkündür. Bu doğrultuda verilecek örnekler çeşitli olup girişim kabiliyetinin artırılmasına ve işletme kapasitelerinin artırılmasına yönelik projeleri finanse eden kurum ve kuruluşlar ile hibe fonlarından bazıları;

- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) tarafından girişimciliğin desteklenmesi, yaygınlaştırılması ve başarılı işletmelerin kurulmasını amaçlayan “Girişimcilik Destek Programı”* (KOSGEB, 2014)
- MARKA tarafından yürütülen “Mali Destek Programları” (Proje Teklif Çağrısı, Doğrudan Faaliyet Desteği, Güdümlü Proje Desteği, Faiz ve Faizsiz Kredi Desteği) kapsamında bölgenin kalkınmasını sağlamak amacıyla; işletme sahipleri ile kamu kurum ve kuruluşlarının projelerine sağlamış oldukları finansal destekler (MARKA, 2014),
- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) tarafından yürütülen AB Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı IPA’ nın “Kırsal Kalkınma Bileşeni” Kırsal Kalkınma (IPARD) Programı† kapsamında yatırım yapmak isteyen işletmeleri desteklemek üzere hibe şeklinde sağlanan finansal destekler (TKDK, 2014),
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yürütülen “Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı” kapsamında; tarımsal üretim ve tarıma dayalı sanayi oluşturmak, küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi ve kırsal alanda alternatif gelir kaynakları oluşturulması amacıyla sağlanan hibe şeklindeki finansal destekler (Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, 2014), şeklindedir.

*Program kapsamında 30 bin TL geri ödemesiz, 70 bin TL geri ödemeli finansal destek sağlanmaktadır. **Kadın Girişimci ve Özürlü Girişimci** destekleme oranı % 70 olarak belirlenmiştir.

(<http://www.kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Destekler.aspx?ref=8>)

†IPARD destekleri kapsamında; Süt ve Süt Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması, Et ve Et Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması (**Kanatlı eti işleme ve pazarlama**), **Meyve ve Sebze**lerin İşlenmesi ve Pazarlanması, Yerel Ürünlerin ve Mikro İşletmelerin Geliştirilmesi, **Kırsal Turizm**, Kültür Balıkçılığının Geliştirilmesi başlıklarında hibe şeklinde finansal destekler sağlanmaktadır. (<https://www.tkd.gov.tr/>)

▪ İlçenin ekonomik yapısına uygun olmak; tarihi ve kültürel yapıya zarar vermemek koşuluyla oluşturulacak girişim ve yatırım projeleri için finansal desteklere erişim mümkün olmakla birlikte, bahsi geçen finansal desteklerden faydalanma aşamasında teknik bilgi ve desteğe ihtiyaç duyulacaktır. Bu doğrultuda ihtiyaç duyulan desteğin belediye, kaymakamlık, akademisyenler ve gerekli olması durumunda profesyonel danışmanlık hizmeti sağlayan şirketlerden destek alınması ve/veya ortak çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir. Bahsedilen çalışmaları koordine etmek üzere “Taraklı Proje Ofisi” kurulması gerekmektedir.

Sosyal, Kültürel ve Tarihi Yapıların Korunmasına Yönelik Öneriler

Sakin Şehir hareketi; yerel ve özgün değerlere sahip çıkılarak bu değerlerin korunması ve geliştirilmesini; bu doğrultuda kentlerin kendi gelenek ve göreneklerini, tarihsel kimliklerini koruyabilmelerini öngörmekte olup gelişmekte olan turizm destinasyonlarının sosyal ve kültürel yaşamlarını, geleneksel ve tarihi değerlerini göz önüne çıkarma ve böylece destinasyonların bilinmeyen özelliklerinin görünür hale gelmesini ve bunların korunmasını hedeflemektedir. Taraklı'nın sosyal ve kültürel yaşamının muhafazası, tarihi yapı ve dokularının korunması için referans noktası olarak “Sakin Şehir” hareketi kriterlerinin kabul edilmesi gerekmektedir.

Bu doğrultuda; ilçenin yerel mutfak kültürünün muhafaza edilmesi ve birbirlerine yakın konumda bulunan bölgelerin Sakin Şehir hareketi ilkeleri doğrultusunda yemekorganizasyonları yaparak ortak lezzet ve mutfak ağları oluşturulması; tarihi yapıların muhafaza edilmesi ve restore edilmesi; yerele ait kültür ve sanat etkinliklerinin geleneksel festivaller haline getirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması; benzer şekilde nişan ve evlilik törenleri, folklor, yerele özgü müzik ve hikaye gibi kültürel öğelerin kayıtlı hale getirilmesi, bu öğelerin festivaller, konserler ve tiyatro oyunu şeklinde düzenlenecek etkinliklerle gelecek kuşaklara aktarılmasının sağlanması ve aynı zamanda ilçeyi ziyaret edenler için de turistik birer ürün haline getirilmesi gerekmektedir.

“MARKA 2014-2023 Bölge Planı” nda belirtildiği üzere Doğu Marmara Bölgesi kültür ve tarih zenginliği açısından önemli konumda yer almaktadır. Kültürel ve tarihi zenginliklerin turizm faaliyetlerinde etkin olarak kullanılması ve bahsedilen bu zenginliklerin korunması açısından da önem arz etmektedir (MARKA, 2013).

Bu doğrultuda; Taraklı'ya özgü somut ve somut olmayan kültürel mirasın Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) aracılığıyla koruma altına alınması çalışmalarının

başlatılması gerekmektedir. Buna göre; UNESCO tarafından kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi amacıyla çeşitli sözleşmeler oluşturularak üye ülkeler tarafından onaylanıp yürürlüğe alınmıştır. Taraklı'da bulunan Yunus Paşa Camii ve tarihi konakların, diğer somut ve somut olmayan mirasın UNESCO'ya başvuru yapılmak suretiyle uluslararası koruma altına alınması için faaliyet geliştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akış, S. (1996). Turizmin Sosyo-Ekonomik ve Fiziksel Etkileri: Turizmin Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Etkileri. *Anatolia; Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7 (3-4), 10-15.
- Avrupa'da Sürdürülebilir Turizm Vakfı (FEST) (2011). Avrupa'da Sürdürülebilir Kalkınma için Proje Yönetimi.
- Can, E. (2013). Turizm Destinasyonlarında Sürdürülebilir Turizmin Sürdürülebilir Rekabet Açısından Değerlendirilmesi. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 25.23-40.
- Cittaslow (2016). Cittaslow List. Erişim: 10.05.2016.http://www.cittaslow.org/download/DocumentiUfficiali/CITTASLOW_LIST_MARCH_2016.pdf
- Cittaslow Türkiye (2016). Üyelik Süreci ve Kriterler. Erişim: 10.05.2016.<http://cittaslowturkiye.org/uyelik-sureci-ve-kriterler/>
- Cittaslow Sedgfield (2014). INFO. Erişim: 04.09.2014.<http://www.discover-sedgfield-south-africa.com/slowtown.html>
- Civelek, M. (2013). *Sürdürülebilirlik Kapsamında Agro-Turizm ve Kırsal Kalkınma İlişkisi: Muğla Yöresindeki TaTuTa Çiftliklerinin Agro-Turizm Potansiyeli Yönünden Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Coastlearn (2000). Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi İçin Uzaktan Eğitim Paketi, Niçin, Klasik Kıyı Turizminde Sorunlar. Erişim: 02.09.2014. <http://www.coastlearn.org/tr/tourism/why-problems.htm>
- Çıracı, H., Turgut, S., Kerimoğlu E. (2012). Sürdürülebilir Turizm Gelişimi İçin Bir Yönetim Modeli Önerisi: Frig Vadisi Örneği. *itüdergisi/a,mimarlık, planlama, tasarım* 7(2), 89-102.
- Dudley, N., Mulongoy, K.J., Cohen, S., Stolton, S., Barber, C.V. ve Gidda S.B. (2008).

- Guidelines for Applying Protected Area Management Categories* Norwich: UK.
- Erdoğan, İ. (2012). *pozitivist metodoloji ve ötesi*. Ankara: Erk Yayınları.
- Eser, S. (2011). *Sürdürülebilir Turizm ve Efes Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Muğla.
- Goodland, R. (1995). The Concept of Environmental Sustainability, *Annual Review of Ecology and Systematics*, 26 (1995), 1-24
- Göktepe, S. (2011). *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında İstanbul'daki 4 ve 5 Yıldızlı Otellerde Enerji Verimliliği Uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Günerhan, S.A., Erdem, Ü., Günerhan, H. (2010). Çevre ve Enerji Açısından Yavaş Şehir Hareketinin Gelişimi. *Makine Mühendisleri Odası Tesisat Mühendisliği Dergisi* 16 (118). 32-37.
- Güven, E. (2011). Yavaş Güzeldir: "Yavaş Yemek'ten "Yavaş Medya"ya Hızlı Tüketime Dair Bir Çözüm Önerisi. *Selçuk İletişim Dergisi* 7 (1). 113-121.
- International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN). (1980). *World Conservation Strategy. Living Resource Conservation for Sustainable Development*. Erişim: 01 Ağustos 2014, <https://portals.iucn.org/library/efiles/html/WCS-004/cover.html>
- Karataş, A., Karabağ, Ö. (2013). Cittâslow Hareketinde Çevre Eğitiminin Önemi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (29), 1-20.
- Kaya, İ. (1997). *Sürdürülebilir Turizm Kalkınması ve Ülkemiz Açısından Bir Değerlendirme*. Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Kaymaz, M. (2012). *Turizm Sektöründe Çevre Yönetimi: Marmaris'teki Konaklama İşletmeleri Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Kaynak, M. (2007). *Kalkınma İktisadı*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Küçük, M., Güneş, G. (2013). Yerel Kalkınmada Bir Etken Olarak Turizm: Yerel Sivil Toplum Kuruluşlarının Görüşleri. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*. TODAİE, Ekim 2013.
- Küçük, M., Güneş, G. (2013). Kızılcahamam'da Turizm ve Yerel Kalkınma. *14. Ulusal Turizm Kongresi*. 5-8 Aralık 2013, Kayseri 2013.
- Küçüktopuzlu, F. (1991). Turistik Faaliyetlerin Turizm Alanındaki Ekolojik Yapıya Etkileri. *Turizm Kalkınma Bankası Yıllığı*, 246-254.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2013). *Ana Sayfa/ Turizm / Turizm İstatistikleri / İstatistikler / Tesis İstatistikleri / Turizm Belgeli Tesisler*. Erişim: 28.09.2014. <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9860/turizm-belgeli-tesisler.html>
- Özden, C.U., Gülbaz, H., Öztaş, Y.G., Avşar, F. (2013). Doğu Marmara Bölgesi İlçeleri Mevcut Durum Raporları-Sakarya İli İlçeleri- Erişim: 28 Eylül 2014. http://www.dogumarmarabolgeplani.gov.tr/pdfs/KocaeliIlceleriDurumRaporu_2014-01-20.pdf
- Özdemir, G. (2007). *Destinasyon Yönetimi ve Pazarlama Temelleri İçin Bir Destinasyon Modeli Önerisi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Özhancı, E., Ardahanlıoğlu, Z.B., Yılmaz, H. (2013). Sakin Şehir Üyelik Süreci Analizi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 43 (2), 163-173.
- Özkan, Ö. (2009). *Taraklı'daki Sivil Mimarlık Örnekleri İle Halim Düzgün Evi'nin Proje ve Ali Pektaş Evi'nin Restorasyon Çalışmaları*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Öztaş, E. B. (2006). *Sakarya'nın Taraklı İlçesinde Bulunan Tarihi Evlerin Tespiti ve İlçenin Sosyo-Kültürel Yapısındaki Değişimin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Sırım, V. (2012). Çevreyle Bütünleşmiş Bir Yerel Yönetim Örneği Olarak "Sakin Şehir" Hareketi Ve Türkiye'nin Potansiyeli. *Türk Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 1 (4), 119-131.
- Sonat, A (1991). Çevrenin Turizm Planlaması İçindeki Yeri. *II. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı, Kuşadası*
- Sümbüloğlu, V., Sümbüloğlu, K. (2004). *Sağlık Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Hatipoğlu Basım ve Yayım.
- Şahinkaya, S. (2010). Bir Yerel Kalkınma Modeli: Cittâslow ve Seferihisar Üzerine Değerlendirmeler. *Bağımsız Sosyal Bilimciler*, Erişim: 02.09.2014. http://www.bagimsizsosyalbilimciler.org/Yazilar_Uye/SahinTem10.pdf

- Şen Dinçer, S. (2010). *Turizmin Çevresel Etkileri ve Bir Çözüm Olarak Ekoturizm*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD). (2012). *Sürdürülebilir Turizm*. İstanbul: TÜSİAD.
- United Nations (UN).(1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future / Brundtland Report*, Erişim: 02 Ağustos 2014, <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>
- World Travel&Tourism Council. (2014). *Travel & Tourism Economic Impact 2014, World*. London: World Travel&Tourism Council. Erişim: 02 Ağustos 2014,http://www.wttc.org/site_media/uploads/downloads/world2014.pdf
- World Tourism Organization. (1996). *Global Tourism Trends 1985-1995*. Madrid: World Tourism Organization
- World Tourism Organization. (2014). *UNWTO Tourism Highlights (2014 Edition)*. Madrid: World Tourism Organization.
- World Tourism Organization. (2015). *UNWTO World Tourism Barometer (April 2015, Volume 13)*. Madrid: World Tourism Organization.
- Yıldız, Z., Kalağan, G.(2008). Alternatif Turizm Kavramı ve Çevresel Etkileri. *Yerel Siyaset Aylık Bilimsel Siyasi Dergi, Kasım 35*, 42-44.
- Yurtseven, R.H., Can, E.(2002). Gökçeada'daki Turizm Çekiciliklerinin İmajı: İlk Kez ve Birden Fazla Gelen Turistler Açısından Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi, 13(12)*, 148-154.